

16.3. Projektion och Spegling

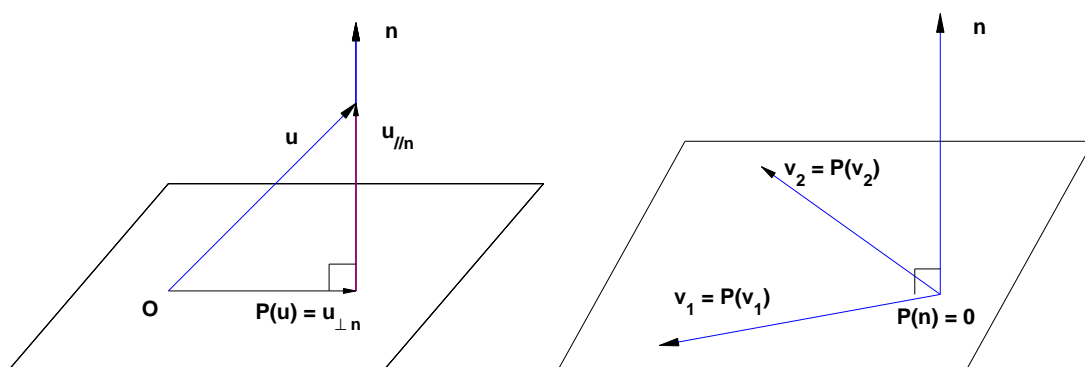
Exempel 16.14. Bestäm matrisen för projektionen P av rummet vinkelrät mot planet

$$W : 2x - y - 2z = 0.$$

Bestäm också bilden av basvektorerna $\mathbf{e}_1$, $\mathbf{e}_2$, $\mathbf{e}_3$ och $\mathbf{w} = \mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 + 3\mathbf{e}_3$. (ON-bas).

Lösning: a) Använd **projektionsformeln** b) Utnyttja att P är **linjär**

Figur 16.15.

a) Projektionsformeln ger

$$\mathbf{u} = \mathbf{u}_{\perp \mathbf{n}} + \mathbf{u}_{\parallel \mathbf{n}} \quad \text{där} \quad \mathbf{u}_{\parallel \mathbf{n}} = \frac{\mathbf{u} \cdot \mathbf{n}}{|\mathbf{n}|^2} \mathbf{n} \quad \text{och} \quad P(\mathbf{u}) = \mathbf{u}_{\perp \mathbf{n}} = \mathbf{u} - \frac{\mathbf{u} \cdot \mathbf{n}}{|\mathbf{n}|^2} \mathbf{n}.$$

Matrisen A för projektionen P innehåller i sina kolonner bilden av basvektorerna. Vi följer

Exempel 12.34 och låter $\mathbf{u} = \underline{\mathbf{e}} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix}$ vara en godtycklig vektor. Då får vi

$$\begin{aligned} P(\mathbf{u}) &= \mathbf{u} - \mathbf{u}_{\parallel \mathbf{n}} = \mathbf{u} - \frac{\mathbf{u} \cdot \mathbf{n}}{|\mathbf{n}|^2} \mathbf{n} = \underline{\mathbf{e}} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix} - \frac{\underline{\mathbf{e}} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix} \cdot \underline{\mathbf{e}} \begin{pmatrix} 2 \\ -1 \\ -2 \end{pmatrix}}{\underline{\mathbf{e}} \begin{pmatrix} 2 \\ -1 \\ -2 \end{pmatrix} \cdot \underline{\mathbf{e}} \begin{pmatrix} 2 \\ -1 \\ -2 \end{pmatrix}} \underline{\mathbf{e}} \begin{pmatrix} 2 \\ -1 \\ -2 \end{pmatrix} \\ &= \underline{\mathbf{e}} \begin{pmatrix} a \\ b \\ c \end{pmatrix} - \frac{2x_1 - x_2 - 2x_3}{9} \underline{\mathbf{e}} \begin{pmatrix} 2 \\ -1 \\ -2 \end{pmatrix} = \underline{\mathbf{e}} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix} - \frac{1}{9} \underline{\mathbf{e}} \begin{pmatrix} 4x_1 - 2x_2 - 4x_3 \\ -2x_1 + x_2 + 2x_3 \\ -4x_1 + 2x_2 + 4x_3 \end{pmatrix} \\ &= \underline{\mathbf{e}} \frac{1}{9} \left\{ \begin{pmatrix} 9x_1 \\ 9x_2 \\ 9x_3 \end{pmatrix} - \begin{pmatrix} 4x_1 - 2x_2 - 4x_3 \\ -2x_1 + x_2 + 2x_3 \\ -4x_1 + 2x_2 + 4x_3 \end{pmatrix} \right\} = \underline{\mathbf{e}} \frac{1}{9} \begin{pmatrix} 5x_1 + 2x_2 + 4x_3 \\ 2x_1 + 8x_2 - 2x_3 \\ 4x_1 - 2x_2 + 5x_3 \end{pmatrix} \\ &= \underline{\mathbf{e}} \frac{1}{9} \begin{pmatrix} 5 & 2 & 4 \\ 2 & 8 & -2 \\ 4 & -2 & 5 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix}. \end{aligned}$$

Alltså har P matrisen $A = \frac{1}{9} \begin{pmatrix} 5 & 2 & 4 \\ 2 & 8 & -2 \\ 4 & -2 & 5 \end{pmatrix}$.

b) P är linjär. Låt $\mathbf{v}_1 = \underline{e} \begin{pmatrix} 2 \\ 2 \\ 1 \end{pmatrix}$ och $\mathbf{v}_2 = \underline{e} \begin{pmatrix} 1 \\ -2 \\ 2 \end{pmatrix}$ vara två vektorer i planet W .

(Visa detta genom att sätta in vektorernas koordinater i planet W :s ekvation). Då kommer normalen $\mathbf{n}$ att avbildas på $\mathbf{0}$ och $\mathbf{v}_1$ och $\mathbf{v}_2$ att avbildas på sig själva eftersom dessa redan ligger i planet W . Vi har alltså att

$$\begin{cases} P(\mathbf{n}) = \mathbf{0} \\ P(\mathbf{v}_1) = \mathbf{v}_1 \\ P(\mathbf{v}_2) = \mathbf{v}_2 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} P(2\mathbf{e}_1 - \mathbf{e}_2 - 2\mathbf{e}_3) = 0 \cdot \mathbf{e}_1 + 0 \cdot \mathbf{e}_2 + 0 \cdot \mathbf{e}_3 \\ P(2\mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 + \mathbf{e}_3) = 2\mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 + \mathbf{e}_3 \\ P(\mathbf{e}_1 - 2\mathbf{e}_2 + 2\mathbf{e}_3) = \mathbf{e}_1 - 2\mathbf{e}_2 + 2\mathbf{e}_3 \end{cases}$$

Eftersom P är linjär så får vi systemet

$$\begin{cases} 2P(\mathbf{e}_1) - P(\mathbf{e}_2) - 2P(\mathbf{e}_3) = 0 \cdot \mathbf{e}_1 + 0 \cdot \mathbf{e}_2 + 0 \cdot \mathbf{e}_3 \\ 2P(\mathbf{e}_1) + 2P(\mathbf{e}_2) + P(\mathbf{e}_3) = 2\mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 + \mathbf{e}_3 \\ P(\mathbf{e}_1) - 2P(\mathbf{e}_2) + 2P(\mathbf{e}_3) = \mathbf{e}_1 - 2\mathbf{e}_2 + 2\mathbf{e}_3 \end{cases}$$

Löser vi systemet för de obekanta $P(\mathbf{e}_1)$, $P(\mathbf{e}_2)$ och $P(\mathbf{e}_3)$ som i Exempel 16.13 får vi att

$$\begin{cases} P(\mathbf{e}_1) = (5\mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 + 4\mathbf{e}_3)/9 \\ P(\mathbf{e}_2) = (2\mathbf{e}_1 + 8\mathbf{e}_2 - 2\mathbf{e}_3)/9 \\ P(\mathbf{e}_3) = (4\mathbf{e}_1 - 2\mathbf{e}_2 + 5\mathbf{e}_3)/9 \end{cases}$$

som ger matrisen A igen.

Vi projicerar nu vektorn $\mathbf{w} = \mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 + 3\mathbf{e}_3$ och får bilden

$$P(\mathbf{w}) = P \left(\underline{e} \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ 3 \end{pmatrix} \right) = \underline{e} \frac{1}{9} \begin{pmatrix} 5 & 2 & 4 \\ 2 & 8 & -2 \\ 4 & -2 & 5 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ 3 \end{pmatrix} = \underline{e} \frac{1}{9} \begin{pmatrix} 21 \\ 12 \\ 15 \end{pmatrix}.$$

□

I anmärkningen nedan tar vi upp ett antal viktiga egenskaper hos en projektion som kan verifieras för exemplet ovan.

Anmärkning 16.16. Om A är matrisen för projektionen i Exempel 16.14, så är

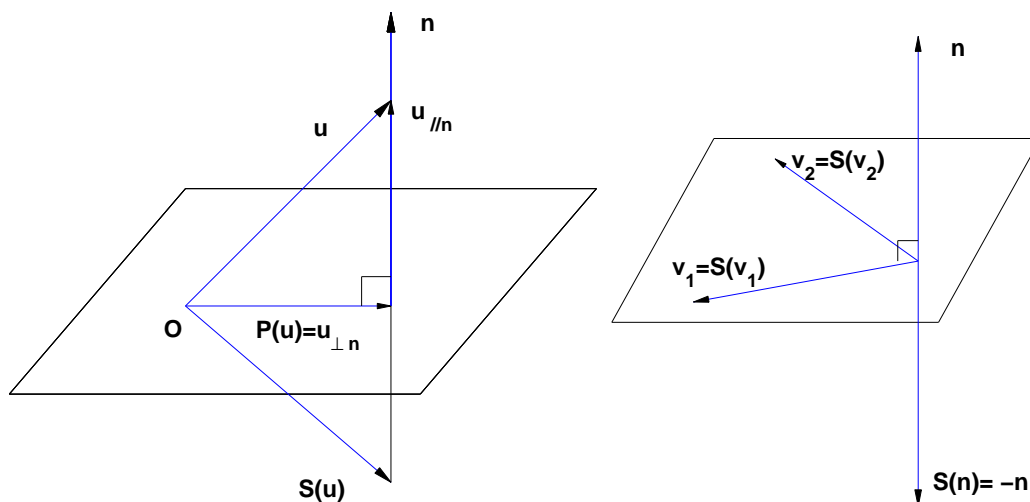
1. A symmetrisk.
2. $\det A = 0$.
3. $A^2 = A$.

Vi visar i Anmärkning 16.55 att i rummet har alla ortogonala projektioner på ett plan dessa egenskaper. Däremot visar vi i Kapitel 24 det allmänna fallet att i n -dimensionellt rum så har alla ortogonala projektioner på underrum dessa egenskaper.

Exempel 16.17. Ange matrisen för speglingen S i planet $W : 2x - y - 2z = 0$. (ON-bas).

Lösning: a) Projektionsformeln b) S är linjär:

Figur 16.18.

a) Låt $\mathbf{u} = \underline{e} \begin{pmatrix} a \\ b \\ c \end{pmatrix}$ vara en godtycklig vektor i rummet. Då gäller att

$$\begin{aligned} S(\mathbf{u}) &= \mathbf{u} - 2\mathbf{u}_{\parallel n} = \mathbf{u} - 2\frac{\mathbf{u} \cdot \mathbf{n}}{|\mathbf{n}|^2} \mathbf{n} = \underline{e} \begin{pmatrix} a \\ b \\ c \end{pmatrix} - 2\frac{2a - b - 2c}{9} \underline{e} \begin{pmatrix} 2 \\ -1 \\ -2 \end{pmatrix} \\ &= \underline{e} \begin{pmatrix} a \\ b \\ c \end{pmatrix} - \underline{e} \frac{1}{9} \begin{pmatrix} 8a - 4b - 8c \\ -4a + 2b + 4c \\ -8a + 4b + 8c \end{pmatrix} = \underline{e} \frac{1}{9} \begin{pmatrix} a + 4b + 8c \\ 4a + 7b - 4c \\ 8a - 4b - c \end{pmatrix} = \underline{e} \frac{1}{9} \begin{pmatrix} 1 & 4 & 8 \\ 4 & 7 & -4 \\ 8 & -4 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} a \\ b \\ c \end{pmatrix}. \end{aligned}$$

Alltså ges avbildningsmatrisen för speglingen S av $A = \frac{1}{9} \begin{pmatrix} 1 & 4 & 8 \\ 4 & 7 & -4 \\ 8 & -4 & 1 \end{pmatrix}$.

b) Idén här är att utnyttja egenskapen hos S , dvs att normalen $\mathbf{n}$ avbildas på $-\mathbf{n}$ samt att två godtyckligt linjärt oberoende vektorer i planet W avbildas på sig själva. T.ex. tar vi $\mathbf{v}_1 = 2\mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 + \mathbf{e}_3$ och $\mathbf{v}_2 = \mathbf{e}_1 - 2\mathbf{e}_2 + 2\mathbf{e}_3$ i W . Detta ger att

$$\begin{cases} S(\mathbf{n}) = -\mathbf{n} \\ S(\mathbf{v}_1) = \mathbf{v}_1 \\ S(\mathbf{v}_2) = \mathbf{v}_2 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} S(2\mathbf{e}_1 - \mathbf{e}_2 - 2\mathbf{e}_3) = -2\mathbf{e}_1 + \mathbf{e}_2 + 2\mathbf{e}_3 \\ S(2\mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 + \mathbf{e}_3) = 2\mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 + \mathbf{e}_3 \\ S(\mathbf{e}_1 - 2\mathbf{e}_2 + 2\mathbf{e}_3) = \mathbf{e}_1 - 2\mathbf{e}_2 + 2\mathbf{e}_3 \end{cases}$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} S(\mathbf{e}_1) = \frac{1}{9}(\mathbf{e}_1 + 4\mathbf{e}_2 + 8\mathbf{e}_3) \\ S(\mathbf{e}_2) = \frac{1}{9}(4\mathbf{e}_1 + 7\mathbf{e}_2 - 4\mathbf{e}_3) \\ S(\mathbf{e}_3) = \frac{1}{9}(8\mathbf{e}_1 - 4\mathbf{e}_2 + \mathbf{e}_3) \end{cases}$$

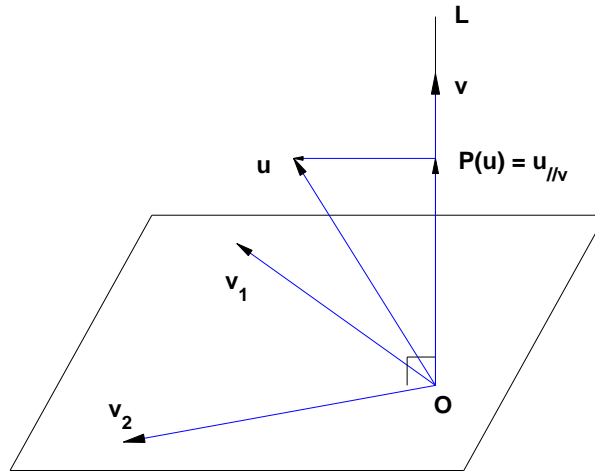
vilket ger samma avbildningsmatris A som ovan. Systemet ovan löses p.s.s i Exempel 16.13.

□

Exempel 16.19. Bestäm matrisen för projektionen av rummet vinkelrät mot den räta linjen $L: (x, y, z) = t(1, 2, -2)^t$ (ON-bas).

Lösning: a) Projektionsformeln   b) P är linjär

Figur 16.20.

Låt $\mathbf{v} = \underline{e} \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ -2 \end{pmatrix}$ vara riktningsvektorn hos linjen och låt $\mathbf{u} = \underline{e} \begin{pmatrix} a \\ b \\ c \end{pmatrix}$ vara en godtycklig vektor. Projektionsformeln ger:

$$\begin{aligned} P(\mathbf{u}) &= \mathbf{u}_{\parallel \mathbf{v}} = \frac{\mathbf{u} \cdot \mathbf{v}}{|\mathbf{v}|^2} \cdot \mathbf{v} = \underline{e} \frac{a + 2b - 2c}{9} \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ -2 \end{pmatrix} \\ &= \underline{e} \frac{1}{9} \begin{pmatrix} a + 2b - 2c \\ 2a + 4b - 4c \\ -2a - 4b + 4c \end{pmatrix} = \underline{e} \frac{1}{9} \begin{pmatrix} 1 & 2 & -2 \\ 2 & 4 & -4 \\ -2 & -4 & 4 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} a \\ b \\ c \end{pmatrix}. \end{aligned}$$

Alltså ges avbildningsmatrisen till projektionen P av $A = \frac{1}{9} \begin{pmatrix} 1 & 2 & -2 \\ 2 & 4 & -4 \\ -2 & -4 & 4 \end{pmatrix}$.

b) P projicerar riktningsvektorn $\mathbf{v}$ på sig själv, samt två godtyckligt linjärt oberoende vektorer, ortogonala mot $\mathbf{v}$, t.ex. $\mathbf{v}_1 = 2\mathbf{e}_1 + \mathbf{e}_2 + 2\mathbf{e}_3$ och $\mathbf{v}_2 = 2\mathbf{e}_1 - 2\mathbf{e}_2 - \mathbf{e}_3$ projiceras på nollvektorn $\mathbf{0}$. Detta ger att

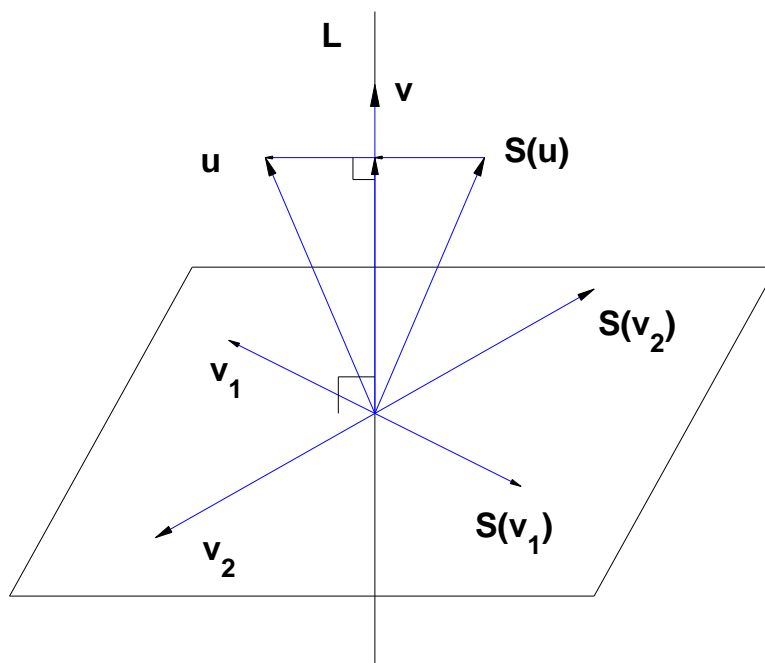
$$\begin{aligned} \begin{cases} P(\mathbf{v}) &= \mathbf{v} \\ P(\mathbf{v}_1) &= \mathbf{0} \\ P(\mathbf{v}_2) &= \mathbf{0} \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} P(\mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 - 2\mathbf{e}_3) &= \mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 - 2\mathbf{e}_3 \\ P(2\mathbf{e}_1 + \mathbf{e}_2 + 2\mathbf{e}_3) &= \mathbf{0} \\ P(2\mathbf{e}_1 - 2\mathbf{e}_2 - \mathbf{e}_3) &= \mathbf{0} \end{cases} \\ &\Leftrightarrow \begin{cases} P(\mathbf{e}_1) &= (\mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 - 2\mathbf{e}_3)/9 \\ P(\mathbf{e}_2) &= (2\mathbf{e}_1 + 4\mathbf{e}_2 - 4\mathbf{e}_3)/9 \\ P(\mathbf{e}_3) &= (-2\mathbf{e}_1 - 4\mathbf{e}_2 + 4\mathbf{e}_3)/9 \end{cases} \end{aligned}$$

Vi får samma avbildningsmatris A som ovan. □

Exempel 16.21. Bestäm matrisen för en spegling av rummet i den räta linjen $L: (x, y, z) = t(1, 2, -2)^t$. Bestäm också bilden av vektorn $\mathbf{w} = \mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 + 3\mathbf{e}_3$. (ON-bas).

Lösning:

Figur 16.22.

a) Eftersom spegelbilden uppfyller

$$S(\mathbf{u}) = \mathbf{u} - 2\mathbf{u}_{\perp\mathbf{v}}$$

så ges avbildningsmatrisen av $\frac{1}{9} \begin{pmatrix} -7 & 4 & -4 \\ 4 & -1 & -8 \\ -4 & -8 & -1 \end{pmatrix}$.

b) Alternativt kan vi lösa ekvationssystemet

$$\begin{cases} S(\mathbf{v}) = \mathbf{v} \\ S(\mathbf{v}_1) = -\mathbf{v}_1 \\ S(\mathbf{v}_2) = -\mathbf{v}_2 \end{cases}$$

där vektorerna $\mathbf{v}_1$ och $\mathbf{v}_2$ är ortogonal mot $\mathbf{v}$ och kan vara som i Exempel 16.19.

Vidare gäller att

$$S(\mathbf{w}) = \frac{1}{9} \underline{\underline{e}} \begin{pmatrix} -7 & 4 & -4 \\ 4 & -1 & -8 \\ -4 & -8 & -1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ 3 \end{pmatrix} = \frac{1}{9} \underline{\underline{e}} \begin{pmatrix} -11 \\ -22 \\ -23 \end{pmatrix} = -\frac{11}{9} \mathbf{e}_1 - \frac{22}{9} \mathbf{e}_2 - \frac{23}{9} \mathbf{e}_3.$$

□